

100 років ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КАРЛА-ОТТО АПЕЛЯ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Карл-Отто Апель — видатний німецький і всесвітньо відомий філософ, фундатор трансцендентальної прагматики та етики дискурсу.

Народився Карл-Отто 15 березня 1922 року в Дюссельдорфі, культурному центрі землі Північний Райн-Вестфалія, на батьківщині філософів Фридриха Гайнриха Якобі (1743—1819) та Пауля Наторпа (1854—1924), поета Гайнриха Гайне (1797—1856). У школі він вивчав грецьку, латинську, французьку та англійську мови, але з приходом до влади нацистів (націонал-соціалістів) замість університетської освіти був змушений набувати військового досвіду як солдат Вермахту. II Світова війна справила сильний вплив на Апелья і згодом він зізнавався, що вона зробила його учасником і свідком трагедії війни, поставила під сумнів його наївний патріотизм і зруйнувала віру у «все, заради чого ми боролися».

З 1945-го по 1950-й штудіював у Райнському університеті ім. Фридриха Вільгельма в Бонні історичні та гуманітарні науки, філософії навчався в Ериха Ротгакера, вивчав лінгвістику у Лео Вайсгербера та Ернста-Роберта Курціуса. Він також вивчав літературу, історію та філософію у Йоганеса Гофмайстера, Теодора Літа та Оскара Бекера. Перебуваючи в Бонні, Апель започаткував дружбу з Юргеном Габермасом, вона привела до їхніх спільних зусиль щодо розроблення критичної теорії, угрунтованої на комунікативній парадигмі. 1950 року захистив дисертацію, присвячену Мартинові Гайдегеру, а 1961-го — габілітаційну працю «Ідея мови в традиції гуманізму від Данте до Віко» в Університеті Християна-Альбрехта в Кілі. З 1969-го по 1972-й був професором філософії Університету Саарбрюкена, з 1972-го по 1990-й — професором філософії в Університеті Франкфурту-на-Майні, з 1990 року, перебуваючи на пенсії, працював запрошеним професором багатьох університетів світу.

Філософія Апелья розвивалась у річищі парадигмального повороту від філософії свідомості до філософії комунікації як «першої філософії». Він був одним із протагоністів та ініціаторів цього повороту, здійснивши на цій підставі «трансформацію філософії», як свідчить двотомник із однойменною назвою. Складником філософії Апелья стала універсалістська макроетика дискурсу як етика комунікативного розуму. Серед найважливіших тем, що їх розробляв філософ, — проблема прагматичного граничного

обґрунтування (Letztbegründung) моральних належностей, пояснення-розуміння, форм раціональності (сциєнтистської, технологічної, герменевтичної та етичної), застосування етики дискурсу до соціальних систем сучасного суспільства, трансцендентально-прагматичної критики ідеології, що викладено в таких працях, як «Дискурс і відповідальність. Проблема переходу до постконвенційної моралі», «Парадигми першої філософії» та ін.

Остання його книга «Трансцендентальна рефлексія та історія», що вийшла друком у видавництві «Зуркамп» 2017 року, спрямована на застосування етики дискурсу в дослідженні історичного процесу та розвитку сучасного суспільства в умовах високих технологій, глобалізованого капіталізму та екологічної кризи.

Філософія Апеля набула всесвітньої значущості та міжнародного визнання й набрала подальшого розвитку в фундації «Centro Filosofico Internazionale Karl-Otto Apel» (Cozenza, Italia). До цього Центру залучені філософи багатьох країн світу, які розробляють етику дискурсу і трансцендентальну прагматику.

Українським філософам та гуманітаріям Апель відомий також за його доповіддю «Етноетика та універсалістська макроетика: суперечність чи доповняльність», підготовленою для міжнародної філософської конференції «Культура і етноетика» у Києві 1994 року. Лекції Апеля у Літній філософській школі 1999 року (Пуща Озерна) згодом були опубліковані у перекладі Марії Култаєвої. Вони доповнили низку перекладів українською мовою його праць, здійснених насамперед авторами, які представлені у цьому тематичному блоці.

Філософія Карла-Отто Апеля сповнена віри в людський розум, спрямована на досягнення порозуміння між людьми, народами та культурами у розв'язанні глобальних проблем сучасності на засадах планетарної етики спільної відповідальності.

Особливу вдячність редакція висловлює Дитрихові Бюлеру, учневі й соратникові Апеля, представникові берлінської трансцендентальної прагматики та дискурсивної етики відповідальності, громадянинові Німеччини, солідарному з народом України, *що боронить свободу Європи.*